

Van vangnet naar trampoline

SOCIALE VISIE
MAASTRICHT 2040

COLOFON

Uitgave Gemeente Maastricht
Projectleider Lea Kessels
Eindredactie Math Wijnands
Fotografie Philip Driessen, Aron Nijs, Jonathan Vos, Fred Berghmans
Vormgeving Gemeente Maastricht
© 2021

Inhoudsopgave

Voorwoord – 4

1. Inleiding – 5
Leeswijzer – 6

2. Waar staan we nu? – 7

3. Waar willen we naartoe? – 8

- 3.1 Bestaanszekerheid voor iedereen – 9
- 3.2 Gelijke kansen voor iedereen – 11
- 3.3 Positieve gezondheid voor iedereen – 12

4. Principes – 14

5. Bijlage – 16

Voorwoord

Voor u ligt de sociale visie voor Maastricht richting 2040. Samen met de omgevingsvisie, de economische visie en de cultuurvisie beschrijft de sociale visie het gewenste toekomstbeeld van Maastricht. Daar bovenop ligt de stadsvisie als verbindende, overkoepelende schets van de toekomst. In deze sociale visie beschrijven we als verdieping onze beschouwing op de samenleving voor de lange termijn meer specifiek vanuit sociaal oogpunt.

De focus ligt op de beschrijving van de opgaven, ambities en gewenste maatschappelijke effecten. Het doel van Maastricht is immers om middels samenwerking een gezonde stad met een hoge kwaliteit van leven te realiseren. Een gezonde stad vraagt om een vitale samenleving waar mensen gelukkig zijn, waar ruimte is voor zelfontplooiing en ontmoeting en waar mensen zoveel mogelijk de regie houden over hun eigen leven. Deze visie is een wenkend perspectief: een doel waar we gefaseerd naar toe willen werken.

Aan u als raad om de koers naar 2040 te bepalen. Hoe we dit willen bereiken en op korte en langere termijn willen aanpakken, beschrijven we in diverse uitvoeringsplannen. Op deze manier blijven we flexibel en kunnen we inspelen op onzekerheden en onverwachte ontwikkelingen.

Parallel aan het opstellen van de sociale visie in 2021 zijn we al begonnen om na te denken over de uitvoering. Dat doen we via het proces Duurzaam Sociaal Domein. Het proces is tweeledig: enerzijds het parallel vormgeven zodat de uitvoering kan aansluiten bij de visie, anderzijds de organisatie voldoende wendbaar maken binnen een veranderende context.

Bovenal is deze visie een uitnodiging om samen te werken aan maatschappelijke opgaven en ambities. De stad is van ons allemaal en iedereen kan er een bijdrage aan leveren. Bovendien kan de gemeente de maatschappelijke opgaven niet alleen oplossen. En zouden we dat ook niet moeten willen. Daarom willen we samenwerken aan oplossingen die bijdragen aan een gezonde stad. We nodigen iedereen uit om hieraan mee te doen.

Anita Bastiaans

Wethouder Zorg, Welzijn, Gezondheid en Diversiteit

De *sociale visie 2040* ziet op alle inwoners van de stad. De *wettelijke taken van de gemeente in het sociale domein* liggen echter vooral bij de mensen die de hulp van de gemeente nodig hebben om deel te kunnen nemen aan het maatschappelijk leven. Zij die zorg of ondersteuning nodig hebben in het kader van de WMO of de Jeugdwet, die (aanvullend) inkomen nodig hebben of een steuntje in de rug om werk te vinden en te houden in het kader van de participatiewet. We leggen in deze visie echter vanzelfsprekend ook verbanden naar andere beleidsterreinen buiten het sociaal domein. Want voor onze inwoners zijn we gewoon ‘de gemeente’.

De visie geeft aan wat we belangrijk vinden, welke principes we hanteren, en waar we aan willen werken om Maastricht nog socialer te maken. Ze is een instrument om iedereen in de stad te inspireren en te focussen om Maastricht sociaal en saamhorig te houden.

Het is een visie op hoofdlijnen. De verdere, meer gedetailleerde uitwerking vindt in de komende jaren plaats. Dat wil zeggen de vertaling naar doelstellingen, in beleid, in uitvoering met partners, instellingen organisaties en inwoners. Ontwikkelingen waar we mee te maken krijgen en waar we geen invloed op hebben, of ontwikkelingen bij onze partners, moeten immers meegenomen kunnen worden.

In 2013 heeft de gemeenteraad algemene kaders voor de sociale visie vastgesteld. Deze sociale visie vormde samen met de structuurvisie Ruimte voor ontmoeting (2012) en de economische visie Made in Maastricht 2013 de uitwerking van de in 2008 geactualiseerde stadsvisie. In de afgelopen jaren is het proces van actualisatie van deze visies ingezet. In 2019 is de cultuurvisie en in 2020 is de omgevingsvisie vastgesteld.

Nu we de sociale visie samen met de economische visie en de stadsvisie actualiseren, willen we van het moment gebruik maken om de richting duidelijker weer te geven en ook de verbanden tussen de visies te verhelderen. Omdat we met de ervaringen uit de afgelopen jaren een aantal zaken scherper zien en kunnen verwoorden.

De vorige kaders van de sociale visie werden vastgesteld aan de vooravond van de decentralisaties in het sociaal domein. Met ingang van 2015 werden gemeenten verantwoordelijk voor de uitvoering van de WMO 2015, de Jeugdwet en de Participatiewet.

De gedachte achter deze decentralisaties was dat gemeenten hun inwoners beter kennen dan het Rijk. En dat ze daarom de zorg voor inwoners sneller, beter en tegen minder kosten kunnen organiseren. Ook al omdat ze beter weten welke mogelijkheden er zijn om mensen eerder, sneller, laagdrempeliger en meer integraal te helpen. Het uitgangspunt van de ondersteuning veranderde; van “waar heeft u recht op?” naar “wat heeft u nodig?”.

Het Rijk boekte bij de overgang van taken, verantwoordelijkheden en financiën naar de gemeenten echter al meteen forse bezuinigingen in. Ook perkte het Rijk de gemeentelijke mogelijkheden in (denk aan abonnementstarief en verbod op eigen bijdragen) waardoor het loslaten van “waar heeft u recht op?” belemmerd werd. Bijna alle gemeenten worstelen nog steeds met de combinatie van tegelijkertijd transformeren en bezuinigen. Het proces om de samenleving meer zelf verantwoordelijk te laten zijn en de eigen regie van mensen een groter aandeel te geven in de beantwoording van hun vragen, is een proces van jaren. Terwijl de bezuinigingen al vanaf 2015 plaatsvonden. Het combineren van tegelijkertijd transformeren en bezuinigen is lastig gebleken, ook voor Maastricht.

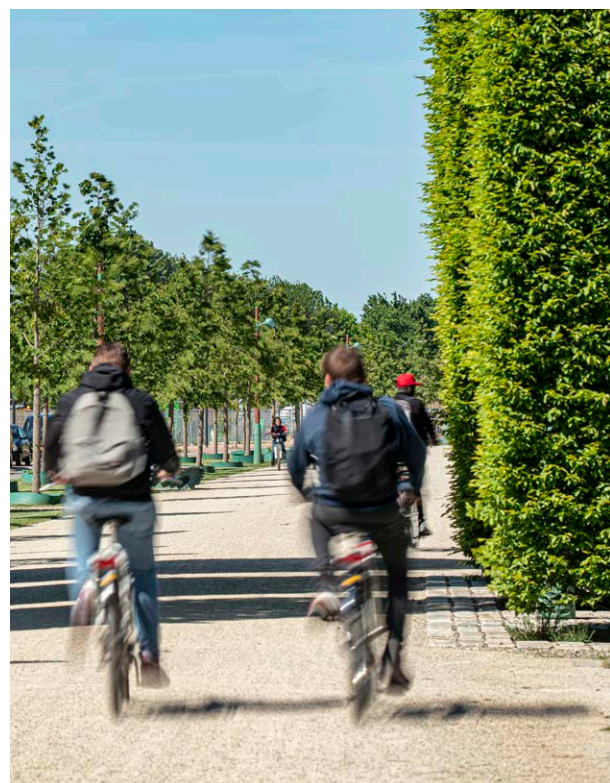
“Tolerantie,
vertrouwen,
positivisme”

uit *Stadsdialoog Maastricht*

Naast aandacht voor kostenreductie is het echter ook nodig om de baten beter te monitoren. De maatschappelijke opbrengsten van interventies in het sociale domein moeten beter in kaart gebracht worden om tot betere afwegingen te komen op basis van maatschappelijke kosten-batenanalyses. In pilots als de 50 gezinnen aanpak, Blauwe Zorg en krachtenbundeling is hiermee geëxperimenteerd en we willen dit uitbreiden.

De rijksoverheid bepaalde met de decentralisaties ook dat bepaalde taken in samenwerkingsverbanden gedaan moeten worden. Decentraliseren ging gepaard met opschalen. Een recent voorbeeld daarvan is de norm voor opdrachtgeverschap op het gebied van Jeugd en WMO. Maastricht is o.a. centrumgemeente voor de uitvoering van een aantal regionale taken (bijvoorbeeld voor de uitvoering van de Participatiewet in de regio Maastricht-Heuvelland), verzorgt de inkoop van gespecialiseerde Jeugdhulp voor heel Zuid-Limburg en de inkoop voor de WMO voor Maastricht-Heuvelland.

Maastricht maakt echter ook onderdeel uit van de arbeidsmarktregio Zuid-Limburg, neemt deel aan verschillende Gemeenschappelijke Regelingen met steeds andere werkgebieden. Maastricht heeft regionale taken en lokale belangen. Het (onder)scheiden van beide zaken is belangrijk om aan beide elementen recht te doen. In de samenwerking bepalen wij onze koers, net als elke andere gemeente. We bekijken daarna wat bij elkaar past en wat niet. Wat samen past, pakken we ook gezamenlijk op, maar er kunnen ook delen apart opgepakt worden. Het is geen doel om op alle onderdelen samen te werken.

LEESWIJZER

In deze visie wordt eerst gekeken naar de situatie op dit moment. Wat zijn we voor een stad? Wat is er de afgelopen jaren gebeurd en hoe staan we ervoor? Daarna kijken we waar we naartoe willen. Wat is onze visie en onze missie en voor welke strategische thema's kiezen we. Als laatste worden de leidende principes besproken van waaruit we werken. In de bijlage worden voor de sociale visie relevante trends en ontwikkelingen geduid, waarbij ook input vanuit het participatieproces met de stad is meegenomen.

2. Waar staan we nu?

Maastricht is een stad met twee gezichten. We zijn een sociale en saamhorige stad. Mensen zijn trots op Maastricht. Er zijn veel initiatieven en verenigingen. Er zijn veel particuliere fondsen die zich inzetten voor mensen die het minder hebben.

En toch is er genoeg om ons zorgen over te maken. Denk bijvoorbeeld aan het hoge percentage mensen dat zich eenzaam voelt, het hoge beroep op zorg en ondersteuning, het hoge aantal kinderen dat opgroeit in armoede, de hoge werkloosheid.

In onderstaande tabel ter illustratie een kort overzicht van relevante gegevens.

Dat we sociaal en saamhorig zijn, blijkt bijvoorbeeld uit het gegeven dat we op sociale samenhang (het gevoel dat mensen verbondenheid ervaren en zich medeverantwoordelijk voelen voor het algemeen welzijn) 3,4 % hoger scoren dan het landelijk gemiddelde¹.

De gemeente Maastricht heeft in de afgelopen jaren met grote betrokkenheid samen met partners en inwoners invulling gegeven aan haar nieuwe rol en verantwoordelijkheid in het sociale domein. Veel is opgepakt. Maar ook is gebleken dat de samenhang tussen alle activiteiten beter kan. De afgelopen jaren zijn er diverse rapporten, verbeterplannen, bezuinigings- en beleidsmatige maatregelen getroffen. Alle vanuit verschillende perspectieven maar met hetzelfde doel: meer grip te krijgen op het sociale domein.

Daarvoor is ook een sociale visie nodig, die helpt bij het maken van samenhangende keuzes in beleid, evenals de implementatie van het beleid in de uitvoering. Dat zal na het vaststellen van de visie opgepakt worden. Daardoor krijgen we meer grip op het sociale domein. En dat is goed voor alle inwoners van de stad Maastricht.

Thema	Maastricht	Nederland
Eenzaamheid	50,3%	46,6%
Beroep op zorg en ondersteuning sociaal domein	21,2%	20%
Beroep op jeugdhulp	14,9%	10,6%
Beroep op wijkverpleging	4,5%	3,4%
Kinderen met risico op onderwijsachterstand	18%	15%
Werkloosheid	4,8%	3,8%
Kinderen in een bijstandsgesin	9%	6%
Arbeidsparticipatiegraad	58,6%	67,7%

¹ Cijfers in dit hoofdstuk uit www.waarstaatjegemeente.nl

3. Waar willen we naartoe?

Dit hoofdstuk gaat over de keuzes die we maken met betrekking tot een sociaal Maastricht. Specifiek voor een sociale visie is het gegeven dat de gemeentelijke overheid veelal uitvoerder is van landelijke wet en regelgeving op het sociale domein. Kaders en randvoorwaarden worden landelijk bepaald. In de uitvoering worden keuzes gemaakt met oog voor de lokale situatie. Voor Maastricht betekent dit dat we blijven staan voor het behoud van een *sociale en saamhorige* stad. Dat is goed voor onze inwoners en ook goed voor de stad.

We willen leven in een Maastricht waar gezinnen, familie, burens, wijkbewoners en vrijwilligers elkaar ondersteunen. Waar tal van initiatieven genomen worden, waar een bloeiend verenigingsleven is, waar naast de overheid ook private fondsen investeren in ondersteuning aan kwetsbare inwoners. Maar ook waar de fysieke inrichting van de stad uitnodigt tot bewegen en ontmoeten, waar inwoners zich verantwoordelijk voelen voor zichzelf en voor de samenleving. Ze kennen elkaar, ontmoeten elkaar, en als het nodig is, helpen ze elkaar. Vanuit het besef dat sterkere schouders meer lasten kunnen dragen

In onze visie is Maastricht een gezonde en leefbare stad met een vitale en saamhorige samenleving, waar mensen het leven leiden dat ze willen leiden, waarbij hun talenten zo veel mogelijk worden benut en ze de zorg of ondersteuning krijgen die ze nodig hebben.

Maastricht wil zijn sociale gezicht behouden. We willen dat onze inwoners zowel welvaart als welzijn vinden, ieder op zijn eigen manier. Iedere Maastrichtenaar is namelijk uniek en het is ondoenlijk en zelfs ongepast om ieder in hetzelfde hokje te duwen.

De gemeente gaat niet bepalen wat iemand nodig heeft. Dat doet de inwoner zelf, uiteraard binnen de grenzen die daarvoor zijn. Niet “u vraagt, wij draaien”, maar ook niet “wij draaien, past u zich maar aan”. Bij de ondersteuning in het sociale domein kijken we steeds naar wat iemand wel kan, in plaats van wat hij niet kan. Het gaat er niet altijd om dat alle problemen worden opgelost. Het gaat er om dat mensen hun balans (her)vinden en deel kunnen nemen aan de samenleving. Van focus op zorg naar focus op leven.

Tegelijkertijd weten we dat de maakbaarheid van individueel geluk en collectief welzijn niet overschat moet worden. De bomen groeien al lang niet meer tot in de hemel. Daarom is het belangrijk je af te vragen welke ondersteuning wij kunnen en willen bieden aan onze inwoners. Wanneer is die ondersteuning dan goed genoeg? Wat is redelijk en hoe kunnen we dat met elkaar, ook in de samenleving, bespreekbaar maken?

We realiseren ons ook dat we nooit iedereen voor 100% tevreden kunnen stellen. Er zal heus ook weleens iets misgaan. Het gaat er om dat we daarvan leren zodat we in elk geval zoveel mogelijk mensen blijvend in staat stellen het leven te leiden dat ze willen leiden. De volledig maakbare samenleving is een utopie, de volledig redzame samenleving is dat ook. Daartussenin ligt de uitdaging en de oplossing. Zodat mensen naar eigen mogelijkheden en behoeften aan de samenleving kunnen deelnemen.

Onze missie luidt dan ook:

Wij werken samen met inwoners, vrijwilligersorganisaties, professionele instellingen, verenigingen, bedrijven en collega-overheden aan een verschuiving van de focus op zorg en ondersteuning naar een focus op samenleven, zelfontplooiing en regie over eigen leven.

De beweging van zorg en ondersteuning naar samenleven en regie over eigen leven gaat ons allemaal aan. Het realiseren van deze missie vraagt dan ook om helderheid over rollen, taken en verantwoordelijkheden.

We zien het als belangrijke taak van de gemeente om te faciliteren dat inwoners, vrijwilligersorganisaties, professionele organisaties, verenigingen, bedrijven dat wat ze zelf kunnen oppakken, ook doen. Het verhogen van individuele en gezamenlijke redzaamheid stimuleren we door ontmoeting en samenwerking te faciliteren. Inwoners, partners en de gemeente gaan uit van wat *wel* en wat *zelf* kan. Talenten en kwaliteiten worden gezien en worden benut. De dynamiek van de stad als geheel, in de diverse wijken, de netwerken van onze inwoners, is hierbij van belang, zodat we waar mogelijk de groei van problemen kunnen verminderen en/of kunnen voorkomen dat problemen ontstaan.

We werken aan de verschuiving van de focus op zorg en ondersteuning naar de focus op samenleven, zelfontplooiing en regie over eigen leven, door voorrang te geven aan drie grote en met elkaar samenhangende thema's, namelijk

- bestaanszekerheid voor iedereen
- gelijke kansen voor iedereen
- positieve gezondheid voor iedereen.

De aanpak van deze thema's is niet alleen een taak van het sociale domein, het is een stadsbrede opgave. Sterker nog, ook het Rijk heeft daarin taken en verantwoordelijkheden, bijvoorbeeld op het terrein van wet- en regelgeving die de gemeentelijke taken ondersteunen en integraal werken bevordert.

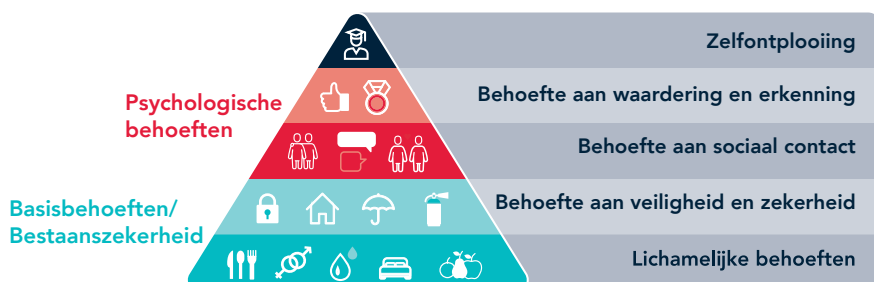
De thema's passen ook bij de 17 duurzame ontwikkelingsdoelen - de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties - die de gemeente onderschrijft.

3.1 Bestaanszekerheid voor iedereen

Genoeg geld om te eten en te drinken, een fatsoenlijk dak boven je hoofd, rond kunnen komen met je geld, toegang tot goede en betaalbare zorg en onderwijs, betaald werk of een andere dagbesteding die structuur geeft en zinvol is. Dit zijn zekerheden die iedere inwoner van Maastricht zou moeten hebben, omdat leven anders 'overleven' wordt.

Als je aan het overleven bent, dan ervaar je stress. We weten dat stress ertoe leidt dat je minder overzicht hebt en ook minder in staat bent de juiste beslissingen te nemen. Terwijl onze samenleving steeds complexer geworden is en uitgaat van eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid. Onvoldoende bestaanszekerheid belemmert de mogelijkheid om zelf regie te voeren over je leven en jezelf te ontplooiën. Bovendien leidt langdurige stress tot vermindering van gezondheid. Dat staat haaks op het streven om van Maastricht een gezonde stad te maken. Tenslotte heeft 'overleven' tot gevolg dat je alle energie nodig hebt voor jezelf. Je kunt daardoor minder omzien naar degenen om je heen. Dat belemmert de focus op samenleven, op een bijdrage aan de sociale en saamhorige stad Maastricht.

We willen dat de inwoners van Maastricht gezond en gelukkig zijn en daarom streven we naar het bieden van bestaanszekerheid. Want het ontbreken ervan leidt tot veel andere problemen.

Zoals eerder aangegeven is het verbeteren van bestaanszekerheid geen zaak van het sociale domein alleen, of zelfs de gemeente alleen. Maar omdat het de basis in ieders leven is, is het toch een groot thema in de sociale visie.

We kunnen en zullen op heel veel verschillende manieren werken aan het verbeteren van de bestaanszekerheid van onze inwoners. Voorbeelden zijn:

- De behoefte van inwoners centraal stellen, samenhang aanbrengen in de verschillende regelingen die bedoeld zijn voor het bieden van bestaanszekerheid.
- Een vangnet bieden voor inwoners die (tijdelijk) niet in staat zijn het zelf te regelen en te organiseren.
- Extra aandacht aan kwetsbare buurten besteden, waardoor de sociale veerkracht daar versterkt wordt. Daarbij geven we prioriteit aan plekken en activiteiten die bijdragen aan verbinding en het samen zorgen voor elkaar. Dit is een gemeenschappelijke opgave voor het fysieke en sociale domein, zoals het rapport Veerkracht laat zien².
- Een sluitende keten te organiseren om mensen te ondersteunen bij het verkrijgen en behouden van betaald werk en/of een zinvolle dagbesteding.
- Onze netwerken te gebruiken om mensen met financiële zorgen eerder in beeld te krijgen. Want financiële zorgen hebben grote impact op gezinnen en daarmee onze toekomstige generaties.
- Duurzame, passende woonoplossingen voor onze inwoners, inclusief integraal beleid om specifieke groepen kwetsbare inwoners te huisvesten. Het in 2021 vastgestelde plan Zicht Op Thuis levert daar een bijdrage aan.

3.2 Gelijke kansen

Met kansengelijkheid bedoelen we gelijkwaardigheid en kansen om mee te doen in de samenleving.

Niet iedereen heeft de ondersteuning vanuit de overheid even hard nodig om een goede uitgangspositie te creëren. Maar iedereen zou gelijke kansen moeten hebben op het gebied van talentontwikkeling, gezondheid of deelname aan de arbeidsmarkt. Kansengelijkheid vergroten betekent ongelijk investeren: ongelijke situaties gelijk behandelen betekent namelijk dat we ongelijkheid in stand houden.

Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst, zo luidt het gezegde. Daarom vormen onze kinderen van 0-18 jaar de belangrijkste doelgroep van dit thema. Er worden veel acties om kansengelijkheid te bevorderen in of met het onderwijs uitgevoerd. Dat doen we door de drie leefwerelden (thuis, school en leefomgeving) van kinderen meer met elkaar te verbinden. Door te investeren in een kansrijke start, veilig opgroeien en een sluitende aanpak voor kinderen en jongeren op weg naar volwassenheid, voorkomen we dat problemen van nu zich voortzetten in volgende generaties.

Daarnaast hebben we extra aandacht voor mensen die minder kans op een gelijke kans hebben door ziekte of een beperking. Dat doen we door o.a.:

- De ontwikkeling van integrale kindcentra te faciliteren, waar kinderopvang, onderwijs en (zorg)ondersteuning een plek hebben.
- Brede scholengemeenschappen in het voortgezet onderwijs te huisvesten.
- Extra materiële ondersteuning te bieden aan kinderen in armoede, zodat ze kunnen sporten, in een band kunnen spelen, leren schilderen of een andere passie kunnen ontdekken.
- Toon je talent programma's aan te bieden aan het onderwijs.
- Kunst en cultuur naar de wijken te brengen.
- Ondersteuning te bieden in het versterken van ouderschap.
- Samenwerking te bevorderen tussen ouders en professionals.
- Te werken aan het verminderen van voortijdig schoolverlaten.
- Te werken aan een sluitende aanpak vanuit onderwijs en arbeid, zodat jongeren die toch voortijdig de school verlaten, in zicht zijn en ondersteund worden om toch een diploma te halen of een (betaalde) baan te hebben.
- Te investeren in de herkenbaarheid en bereikbaarheid van onze eigen gemeentelijke organisatie en (langdurig) integraal en gebiedsgericht te werken.
- Te investeren in inclusie met sociale, maatschappelijke en culturele organisaties en oog te hebben voor de kansen die wij kunnen bieden om "gewoon" mee te doen en mee te maken.

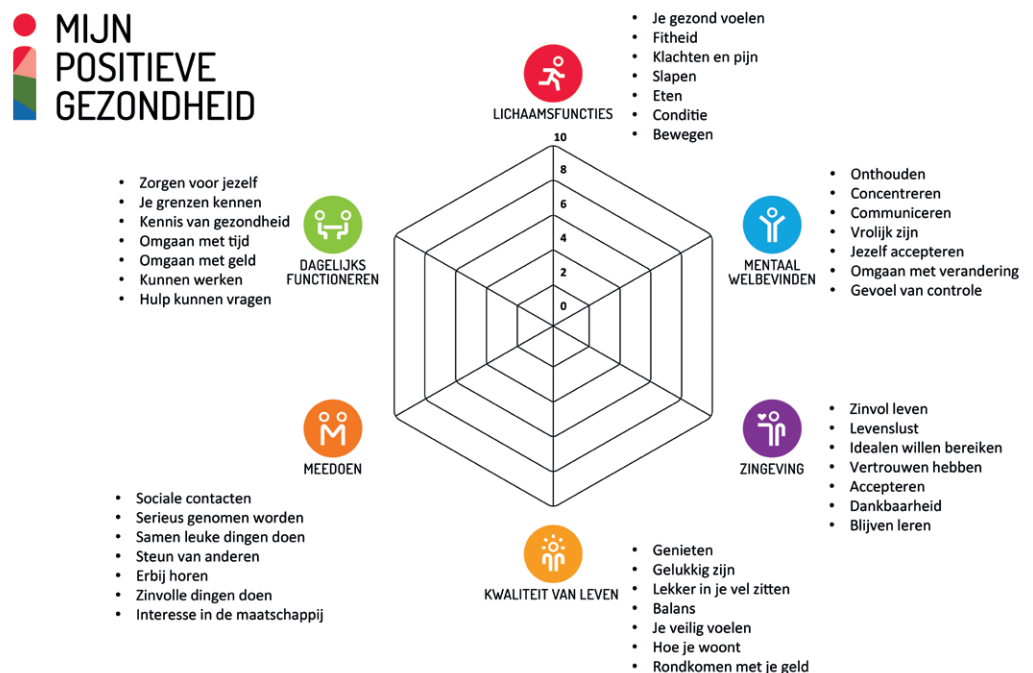
3.3 Positieve gezondheid voor iedereen

Lange tijd werd gezondheid omschreven als het afwezig zijn van ziekte. Dat is echter niet waar we op doelen. In Maastricht hanteren we het principe van positieve gezondheid. Met positieve gezondheid bedoelen we het vermogen van mensen zich aan te passen en eigen regie te voeren in het licht van fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven. We focussen op het welbevinden van mensen, op hun individuele en gezamenlijke veerkracht, en we gaan uit van wat mensen zelf een betekenisvol leven vinden.

Regie voeren en je problemen zo veel mogelijk in eigen kring oplossen, is in de kern een individuele aanpak. We weten echter dat niet iedereen dat zelf kan, of een netwerk heeft dat ondersteuning kan bieden als het nodig is. Daarom vinden we het belangrijk dat er een sociale basis is in buurten.

De sociale basis bestaat uit opgeteld wat bewoners met en voor elkaar doen en de aanwezigheid van de meer professionele, georganiseerde sociale basisvoorzieningen. Sociale basisvoorzieningen raken aan alle aspecten van het dagelijkse leven: opvoeding, onderwijs, gezondheid, wonen, bewegen, werken, economie, cultuur en veiligheid. De aanwezigheid van een sociale basis ondersteunt mensen om balans te vinden en te houden tussen wat er wel en niet goed gaat in hun leven, om te gaan met ingrijpende levensgebeurtenissen, om veerkrachtig te blijven.

We kiezen voor het ‘spinnenweb’ van positieve gezondheid als hét hulpmiddel voor inwoners en hun netwerk, gemeente en andere partijen om te werken aan een betere balans en veerkracht op diverse levensterreinen.

Onderwerpen/elementen waar we belang aan hechten zijn bijvoorbeeld:

- Wanneer inwoners aangewezen zijn op zorg of ondersteuning kijken we naar wat er speelt op alle levensterreinen, naar wat iemand nodig heeft en hoe dit georganiseerd kan worden. Het betekent niet dat mensen met dezelfde behoeften ook dezelfde antwoorden krijgen. Het gaat er om wat passend is bij ieders individuele situatie. We durven het verschil te maken.
- We willen het makkelijker maken om gezond te leven door toegankelijke ondersteuning en begeleiding vanuit positieve gezondheid.
- We stimuleren bewegen door de omgeving toegankelijk, uitnodigend en beweegvriendelijk te maken.
- We stimuleren ontmoeten, meedoen en meemaken als onderdeel van een beweegvriendelijke omgeving en een gezonde leefstijl en geven daarbij prioriteit aan kinderen, jongeren en mensen met minder kansen.
- We stimuleren het aanleren van gezonde voedingskeuzes.
- We bieden ondersteuning waar mogelijk collectief aan; we maken de beweging van individu naar de samenleving. Veel zorg en ondersteuning is individueel gericht. Dat kan betekenen dat een groot deel van scholieren op een bepaalde school naast begeleiding op school ook nog individuele jeugdhulp krijgt. Dat kan ook meer collectief georganiseerd worden.

4. Van het waarom en het wat naar het hoe: leidende principes

Leidende principes geven richting aan het handelen van mensen, zodat je weet dat je de goede dingen doet, op de juiste manier. Het zijn waarden die sturend zijn in de besluitvorming. Ze helpen om de doelen (richting) van je organisatie, of in dit geval van het sociaal domein, te vertalen naar structuren en werkprocessen (inrichting) en naar uitvoering van activiteiten (verrichting).

Leidende principes geven antwoord op de hoevraag. Ze gaan over het proces dat bijdraagt aan het realiseren van ambities en beoogde maatschappelijke resultaten en zijn richtinggevend voor het nemen van besluiten en/of uitgangspunten voor acties.

In de stadsvisie zijn een aantal leidende principes vastgelegd als fundament voor het handelen als gemeente: we werken integraal; we investeren in relaties en werken samen in meerdere rollen; we besteden bijzondere aandacht aan kwetsbare inwoners en gebieden, stellen daarbij de leefwereld centraal; we werken over onze stads- en landsgrenzen heen; we werken financieel solide. Om in de komende jaren consistent en consequent te werken aan de sociale opgaven, hanteren we in aanvulling hierop de volgende principes:

“Breng jong & oud bij elkaar”

uit Stadsdialoog Maastricht

We hebben een bredere blik op gezondheid

Het concept van Positieve Gezondheid vormt ons basisprincipe binnen het sociale domein. De inzet van deze manier van kijken en werken zal op de langere termijn bijdragen aan een betere beheersing van de toenemende zorgkosten. We beschouwen gezondheid niet als de af- of aanwezigheid van ziekte, maar het vermogen van inwoners om met fysieke, emotionele en sociale levensuitdagingen om te gaan: positieve gezondheid.

We focussen op onze inwoners, op wat hun leven betekenisvol maakt en op hun veerkracht. We kijken samen met hen hoe het goede in hun leven versterkt kan worden en we ondersteunen als er compensatie nodig is, zodat hun leven in balans is en blijft. Naast individuele gezondheid is het voor het welbevinden van mensen belangrijk dat zij zich onderdeel voelen van de gemeenschap en daar een bijdrage aan kunnen leveren, in welke vorm dan ook.

We vormen samen een verantwoordelijke netwerksamenleving

Onze inwoners zijn in eerste instantie zelf verantwoordelijk voor hun levensonderhoud, hun eigen welzijn. Ze leveren, als lid van de samenleving, ook een bijdrage aan het welzijn van de mensen om zich heen.

Inwoners, partners en de gemeente werken gezamenlijk aan een sterke samenleving waarin sociale verbanden kunnen ontstaan en blijven bestaan. We ontwikkelen een nieuwe verhouding tussen de mate waarin onze inwoners een eigen verantwoordelijkheid hebben en de rol en verantwoordelijkheid van de gemeente die het voor haar inwoners regelt.

We garanderen echter dat er altijd een sociaal vangnet blijft bestaan voor mensen die het (tijdelijk of permanent) niet op eigen kracht redden. Daar waar ondersteuning van tijdelijke of van beperkte aard nodig is, zorgen we dat het vangnet verandert in een trampoline.

We doen wat nodig is

Bij de afweging om ondersteuning in te zetten, kijken we niet alleen naar wetten en regels. We bekijken ook of er draagvlak is voor het voorstel (betrokkenheid van de inwoner), de waarde van het rendement (gaan we verstandig om met de schaarse middelen), en de legitimiteit (maakt de interventie het verschil voor de inwoner).

Want waar middelen en inzet schaars zijn, kan doen wat nodig is een hele uitdaging zijn voor professionals. Belangrijk is dan om kritisch te blijven kijken wat een inwoner nodig heeft en ook te weten wanneer goed goed genoeg is. Daarbij kan (financiële) draagkracht van inwoners meegenomen worden in de afwegingen. Uitgangspunt is daarbij tevens dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. Dat is een manier om ervoor te zorgen dat we zorg kunnen blijven bieden aan degenen die dat ook echt van de gemeente nodig hebben.

Wat enkelvoudig kan, benaderen we ook zo. En waar een standaardoplossing het juiste antwoord op de vraag is, zetten we deze ook in. Bij meervoudige en complexe zaken werken we met één gezin, één plan, één regisseur. We faciliteren onze medewerkers en waar nodig onze ketenpartners om hieraan invulling te geven.

We focussen op herstel van het gewone leven (normaliseren)

De gemeente gaat niet bepalen wat iemand nodig heeft. Dat doet de inwoner zelf, uiteraard binnen de juridische, inhoudelijke en financiële grenzen die er zijn. Niet vanuit 'waar iemand recht op heeft' maar 'wat iemand nodig heeft om deel te nemen aan het gewone leven'. Niet "u vraagt, wij draaien", maar ook niet "wij draaien, past u zich maar aan". Bij het bieden van ondersteuning is herstel van het gewone leven – waar uitdagingen onderdeel van uitmaken – het uitgangspunt. Bijna iedereen is op een bepaald moment in zijn leven weleens hulpbehoevend. Normaliseren vraagt om een focus op wat er wél mogelijk is. Een focus op eigen kracht, gezond verstand en het zoeken naar eenvoudige, duurzame oplossingen. De ondersteuning is een aanvulling op wat de inwoner/het huishouden zelf kan, op een manier dat deze zo min mogelijk afhankelijk wordt of blijft van professionele ondersteuning. Op deze wijze dragen we bij aan de omslag van vangnet naar trampoline.

Dat is voor mensen zelf ook prettiger. Niemand zit graag voor langere tijd in een afhankelijke situatie.

We organiseren uitvoering overzichtelijk en nabij

Hiermee bedoelen we dat passende ondersteuning zo dichtbij mogelijk geboden wordt. De vorm kan echter verschillen. We werken digitaal waar mogelijk en fysiek waar nodig. Voor jongeren bijvoorbeeld is informatie en ondersteuning via ICT heel gewoon, voor veel ouderen is ondersteuning fysiek dichtbij nodig, in de buurt, bij mensen thuis, voor kinderen is de school een logische plek.

We organiseren het aanbod collectief waar mogelijk en individueel waar nodig. Zo werken we toe naar een overzichtelijk en minder versnipperd zorglandschap, met minder bureaucratie. Samen met onze partners en inwoners bekijken we welke wijken welke aandacht nodig hebben, afhankelijk van de infrastructuur en de veerkracht in de wijk. Daarin differentiëren we en verbinden we sociaal en fysiek domein³.

We komen zo vroeg en dichtbij als mogelijk in actie. En als het nodig is, gaan we er op af!

Inwoners, partners en gemeente kennen elkaar en weten elkaar te vinden. Gemeente en partners zijn zichtbaar en gemakkelijk bereikbaar voor inwoners met vragen. Daarmee kunnen ze in een vroeg stadium al zorg en ondersteuning bieden aan inwoners die bij hen in beeld zijn, om te voorkomen dat kleine zorgen grote problemen worden.

Soms zijn er echter extra inspanningen nodig. Mensen met schulden wachten, uit schaamte, vaak (te) lang voordat ze hulp vragen. Daarom gaan we, in het kader van vroegsignalering, actief mensen benaderen. We gaan er actief op af om mensen over de drempel te helpen om hulp te zoeken.

We voorkomen menselijk leed en hogere kosten door de inzet van zwaardere ondersteuning voor te zijn. Daarbij zijn we alert op het risico dat preventie en vroegsignalering mogelijk extra vraag creëert.

3 Onderzoek Veerkracht Maastricht, *Circusvis & In.Fact.Research*, 2021

5. Bijlage : trends, ontwikkelingen en signalen uit de stad⁴

Corona

Een lange termijnvisie die in 2021 opgesteld wordt, omvat ook de 'lange termijneffecten van corona'. Dat kan niet anders. De pandemie is op het moment van schrijven nog niet voorbij. Het beeld dat we tot nu toe hebben, is dat de coronacrisis gewerkt heeft als een soort contrastvloei-stof: het heeft bestaande ontwikkelingen in de maatschappij helderder en scherper zichtbaar gemaakt. In Maastricht is bijvoorbeeld het percentage mensen dat zich eenzaam voelt, gestegen van 47,7% in 2016 naar 50,3% in 2020. Door bijvoorbeeld de groei van eenzaamheid en de dreigende groei van mensen met schulden kan de druk op het sociaal domein toenemen.

Bevolkingsopbouw

Maastricht is zowel een grijze als een groene stad. De afgelopen jaren (2008-2018) is het percentage ouderen tussen de 65-80 jaar met 17% en het aantal ouderen van 80+ met 15% gegroeid. Deze trend zal naar verwachting doorzetten. In diezelfde periode is het aantal kinderen van 0-15 jaar sterk afgenomen. Ofwel, de afgelopen jaren zijn er steeds minder kinderen geboren en zijn er steeds meer ouderen bijgekomen. Ook deze trend zal waarschijnlijk doorzetten. En daarnaast wonen er in de studentenstad Maastricht heel veel inwoners in de leeftijdscategorie 18-26 jaar.

Inwoners hebben aangegeven dat ze het belangrijk vinden om in hun eigen wijk te kunnen blijven wonen als omstandigheden, bijvoorbeeld vanwege leeftijd, veranderen. Zorg en ondersteuning zou daar nog meer op afgestemd moeten zijn. Misschien kunnen studenten daarin een rol spelen.

Impressies Stadsdialogen

⁴ Cijfers in dit hoofdstuk: CBS en Waarstaatjegemeente.nl.
Signalen uit de stad komen de stadsdialogen die in 2021 hebben plaatsgevonden

“Dat iedereen er mag zijn en er toe doet”

uit *Stadsdialoog Maastricht*

Groeiende complexiteit

De maatschappij wordt steeds complexer. De wereld verandert steeds sneller en de trend naar individualisering en digitalisering loopt door. Dat kan bij mensen leiden tot groeiende onzekerheid, omdat ze niet mee kunnen doen met deze ontwikkeling. Er worden steeds meer eisen gesteld aan kennis en vaardigheden. Ook de flexibilisering van de arbeidsmarkt leidt voor mensen tot onzekerheid over werk en inkomen. De samenleving wordt ook meer divers door een menging van nationaliteiten en culturen. Veel mensen hebben door laaggeletterdheid en/of digitale laaggeletterdheid geen toegang meer tot informatieverstrekking. Sommigen kunnen niet meer meedoen en doen een beroep op de overheid of andere organisaties om hen te ondersteunen. Anderen willen niet meer meedoen, wat leidt tot spanningen en tot polarisatie. Ook tot niet meer naar elkaar willen luisteren en onwil om ruimte te geven aan mensen die anders denken en handelen. Het zorgt ook voor een voedingsbodemp voor ondermijning: de vermenging van onderwereld en bovenwereld. Inwoners vragen aandacht voor handhaving en onderstrepen het belang van sociale controle. We zien ook een stapeling van problematieken bij kwetsbare groepen. Dat geldt zowel op individueel niveau (financiën, psychische problematiek) als op collectief niveau (huisvesting, leefomgeving). Deze stapeling doet zich voor in bepaalde wijken en buurten van Maastricht. Het rapport *Veerkracht*⁵ laat zien dat een juiste combinatie van interventies op sociaal en fysiek terrein de veerkracht van wijken kan versterken.

(Arbeids)participatie

De potentiële beroepsbevolking van Maastricht bedraagt 98.270 personen. Op basis van prognoses – gebaseerd op de beroepsbevolkingsontwikkeling – is de verwachting dat deze daalt. Het aantal banen (777,2, banen per 1000 inwoners, tegenover landelijk 669,3) is hoog, terwijl de arbeidsparticipatie laag is (61,8% tegenover landelijk 68,8%). Dit betekent op de korte en middellange termijn tekorten voor de arbeidsmarkt.

Het hebben van werk is essentieel voor het welzijn en de welvaart van de inwoners van Maastricht. Ondanks de tekorten op de arbeidsmarkt kunnen niet alle inwoners betaald werk vinden en vallen ze buiten de boot. Extra aandacht is nodig voor de werkgelegenheid voor de kwetsbare doelgroepen in de samenleving, voor de verbinding tussen vraag- en aanbodkant van de arbeidsmarkt. De arbeidsparticipatie moet omhoog.

Hoewel we er naar streven om de arbeidsparticipatie te verhogen, is betaalde arbeid niet voor iedereen mogelijk. Inwoners kunnen echter ook op andere manieren participeren, ervaren dat ze onderdeel uitmaken van de stad en een bijdrage leveren aan de samenleving. Ontmoeting is daarom belangrijk, zowel in economisch opzicht als in sociaal opzicht. Maastricht heeft gewerkt aan een fijnmazig netwerk van ontmoetingsplekken in de stad. Op deze plekken komen diverse voorzieningen samen zoals scholen, winkels, gezondheidscentra en horeca. Ze maken onderdeel uit van de sociale basis van buurten van Maastricht. In sommige buurten staan deze ontmoetingsplekken onder druk. Het streven is om deze plekken voldoende te blijven spreiden over de stad en te differentiëren naar buurt of wijk. Inwoners vragen aandacht voor levendige buurten met diverse mogelijkheden om elkaar te ontmoeten via activiteiten en op plekken (gebouwen en openbare ruimten).

5 *Onderzoek Veerkracht Maastricht, Circusvis & In.fact.research, 2021*

Veiligheid en leefbaarheid

De afgelopen jaren is er veel aandacht besteed aan de veiligheid en leefbaarheid van Maastricht. Dat heeft geleid tot een verbetering van de veiligheidsbeleving, maar we zijn er nog niet. In een aantal kwetsbare gebieden signaleren we dat de georganiseerde misdaad voet aan de grond krijgt. Kwetsbare bewoners en ondernemers worden geïntimideerd of verleid om deel te nemen aan criminele activiteiten. Daarnaast staat hier ook de leefbaarheid en veiligheidsbeleving onder druk. Personen met onbegrepen gedrag, dak- en thuislozen en verslaafden veroorzaken (on)bewust onrust en gevoelens van onveiligheid.

Gezondheid

Maastricht is een relatief ongezonde stad. De grootste gezondheidsvraagstukken zijn eenzaamheid, overgewicht, bewegingsarmoede, psychologische gezondheid en gezondheidsbeleving. Het gebruik van bijvoorbeeld basis GGZ ligt in Maastricht hoger dan in Nederland (5,0% tegenover 4,4%) en ook het gebruik van wijkverpleging is hoger (4,5% tegenover 3,4%). Bovendien hebben relatief veel inwoners van Maastricht een laag inkomen.

De verwachting is dat gezondheid, welzijn en veiligheid de komende jaren belangrijker worden voor mensen en dat als gevolg van Rijksbeleid de verantwoordelijkheid van gemeenten op dit terrein groter worden.

Fysieke omgeving

De vraagstukken voor de fysieke leefomgeving staan beschreven in de omgevingsvisie, die in oktober 2020 is vastgesteld. De fysieke omgeving creëert de voorwaarden voor een sociaal vitale en economisch florerende stad. Inwoners vragen veel aandacht voor groen, voor parkeren en verkeersmaatregelen (veiliger, autoluwer, toegankelijkheid voor mensen met een beperking) en voor meer spreiding van doelgroepen in wijken.

Ze willen een leefomgeving waarin ze veilig en ontspannen kunnen wonen, die uitnodigt om actief mee te doen en waarbij ze niet alleen hoeven te zijn. Ook in de Bouwstenennotitie Sport en Bewegen wordt gesignaleerd dat er meer in de openbare ruimte gesport wordt en minder in verenigingsverband.

(Passend) Wonen

(Passend) wonen is een belangrijke randvoorwaarde om deel te kunnen nemen aan de maatschappij. De woningmarkt staat echter onder druk en de behoefte aan woningen is groter dan waar eerder landelijk rekening mee gehouden is. Dat komt mede door de bijgestelde verwachtingen over migratie, de trend van het langer zelfstandig wonen van ouderen en de opdracht om zorg zo veel mogelijk buiten de muren van een instelling te bieden. Deze ontwikkelingen leiden tot een toenemende behoefte aan woningen voor specifieke doelgroepen. Met name de vraag naar betaalbare woningen is sterk toegenomen. De flexibilisering van de arbeidsmarkt en de daaraan verbonden onzekerheid over inkomen versterkt deze ontwikkeling. Landelijk klinkt de roep om meer regie van het Rijk bij het aanwijzen van nieuwe woningbouwlocaties. Inwoners vragen om meer woningen, om passende huisvesting voor iedereen en om meer spreiding van doelgroepen.

Rol van de overheid

De rol van de overheid, en dus van de gemeente, verandert. Maatschappelijke vraagstukken worden steeds meer (mede) aangepakt door inwoners(organisaties), maatschappelijke organisaties en ondernemers. Daarnaast worden steeds meer vraagstukken regionaal georganiseerd, zoals bijvoorbeeld de inkoop van zorg.

Tevens wordt het belang van een betrouwbare overheid en de noodzaak van draagvlak voor maatregelen en beleid groter. Dat vereist goede informatievoorziening en meer participatieprocessen.

Inwoners geven aan dat de gemeente mee moet doen in de wijk, dicht bij de bewoners. Ook geven ze aan dat de overheid vraagbaak en verbinder moet zijn en dat ze duidelijk moet communiceren.

